

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

נתונים על הכשרה מקצועית שבאחריות המדינה לדורשי עבודה

י"ג בחשוון תשע"ז

14 בנובמבר 2016

כתיבה: אוריאנה אלמסי

אישור: שלי לוי, ראשת צוות

עריכה לשונית: מערכת "דברי הכנסת"

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

מסמך זה נכתב לבקשת יושב-ראש ועדת העבודה הרווחה והבריאות של הכנסת אלי אלאוף, ומובאים בו נתונים על **הכשרה מקצועית שבאחריות המדינה לדורשי עבודה**.

1. מבוא

ביולי 2016 הועבר תחום התעסוקה ממשרד הכלכלה והתעשייה למשרד הרווחה והשירותים החברתיים, וממועד זה הוא נקרא משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. בכלל זה הועברו למשרד שירות התעסוקה, האגף להכשרה מקצועית ופיתוח כוח אדם והממונה על התעסוקה, הפועל מכוח החלטת ממשלה לשינוי מבנה הרגולציה בתחום התעסוקה מיולי 2010,¹ לרבות הפעילות לקידום אוכלוסיות יעד בשוק העבודה.²

תפקיד האגף להכשרה מקצועית במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים הוא לקדם את פיתוח ההון האנושי מתוך זיקה לפעילות ולצמיחה הכלכלית במשק על-ידי בניית תשתית כוח אדם מקצועי וטכנולוגי מעודכן, המותאם למשק ולתעשייה בישראל. כמו כן הוא פועל להביא לצמצום הפערים הכלכליים והחברתיים במשק על-ידי הגדלת שיעור ההשתתפות בכוח העבודה ושיעור התעסוקה, בדגש על קידומן של קבוצות ששיעור ההשתתפות בשוק העבודה בהן קטן ועל הידוק הקשר ושיתוף הפעולה עם מעסיקים ואיגודים מקצועיים בתהליכי ההכשרה ובשילוב התלמידים בעבודה.³ האגף להכשרה מקצועית פועל גם להכשרת נוער נושר ממסגרות החינוך, להסדרת שוק ההדרכה במגוון מקצועות ולפיקוח עליו ולהכשרתם של דורשי עבודה ומקבלי הבטחת הכנסה שלא סיימו 12 שנות לימוד.⁴

אחד הגופים העיקריים להשמת עובדים, ובכלל זה לטיפול בהכשרתם המקצועית של דורשי העבודה, הוא **שירות התעסוקה**.⁵ ההשמה נעשית בשני אופנים: **השמת לשכה**⁶ – השמה שבה הלשכה מתווכת במישרין בין דורש עבודה פעיל ובין מעסיק שפרסם משרה; **השמה בתמיכת לשכה**⁷ – השמת דורש עבודה לאחר השתתפות בפעילויות תומכות-השמה מוכרות בשירות התעסוקה ובפרק זמן של עד שלושה חודשים מסיום הפעילויות התומכות, שמטרתן לקדם את דורש העבודה בקליטתו בעבודה.

האגף להכשרה מקצועית משתף פעולה עם גופים כגון מרכזי הכוון,⁸ משרד הביטחון (בכל הנוגע לחיילים משוחררים), "תנופה בתעסוקה" (תב"ת) של גיוינט ישראל, משרד העלייה והקליטה (בנוגע לעולים חדשים) ומשרד הבריאות, וכן עם עמותות כגון "צור שלם", "תפוח" ומכללת היי-טק ליוצאי אתיופיה.⁹ נציין שקרן "מעגלים" פועלת אף היא בתחום זה, אך היא אינה מציעה הכשרה מקצועית לדורשי עבודה, אלא לעובדים שנדרשים לשדרג את עבודתם או לעשות הסבה מקצועית.

¹ החלטת ממשלה מס' 1995, שינוי מבנה הרגולציה בתחום התעסוקה במשרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, 15 ביולי 2010.

² החלטת ממשלה מס' 1754, העברת תחום התעסוקה ממשרד הכלכלה והתעשייה למשרד הרווחה והשירותים החברתיים ושינוי שם המשרד, 30 ביולי 2016.

³ **האגף להכשרה מקצועית ופיתוח כוח אדם**, כניסה אחרונה: 30 באוקטובר 2016.

⁴ הצעת התקציב לשנת הכספים 2017-2018, משרד הכלכלה והסעיפים הצמודים לו, עמ' 47, אוקטובר 2016.

⁵ סעיף 2 לחוק השירות התעסוקה, התשי"ט-1959; שירות התעסוקה, **נוהל מס' 30.28.01**, "הגדרות בסיסיות בהשמה", עדכון אחרון: 6 במאי 2013.

⁶ שם, סעיף 6.3.

⁷ שם, סעיף 6.4.

⁸ מרכזי הכוון - "one stop shop" לבלתי מועסקים שהם מחוץ לשוק העבודה, המאפשרים למשתתפים לקבל הכוונה ממוקדת שתוביל לשילוב הולם בשוק העבודה העכשווי. השירותים המוצעים בהם: הכוון ואבחון תעסוקתי, הכנה לעבודה ולפיתוח קריירה, הפניה להכשרה מקצועית, סדנאות הכנה לעבודה, קבלת הצעות עבודה והתאמה בין המשתתף למעסיק מתאים. **משרד הכלכלה**, כניסה אחרונה: 13 בנובמבר 2016.

⁹ משרד העבודה, הרווחה והשירותים חברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

הכשרה מקצועית של דורשי עבודה נעשית בכמה תוכניות: במרכזי הכשרת יום ממשלתיים ובמרכזי הכשרה של זכיינים פרטיים; בתוכנית השוברים למימון חלקי של הכשרה מקצועית; בשיתוף המעסיקים, כגון כיתה במפעל ו-(OJT) On the Job Training.¹⁰

במסמך זה נעסוק בעיקר בשני הכלים המרכזיים להכשרת מבוגרים – תוכנית שוברים ומרכזי הכשרת יום ממשלתיים ולא ממשלתיים. בפרקים הבאים יוצגו התוכניות, הנתונים על מספר המשתתפים בהן וממצאי סקר על מידת השתלבותם של בוגרי תוכניות אלו במקצועות הנלמדים.

2. רקע ונתונים על דורשי עבודה ועל משרות פנויות במשק

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס) מפרסמת נתונים על מספר הבלתי-מועסקים בישראל, כלומר אנשים שלא עבדו כלל (אפילו לא שעה אחת) בשבוע הקובע, וחישבו עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות שקדמו לפקידתם בסקר על-ידי רישום בלשכות העבודה של שירות התעסוקה, על-ידי פנייה אישית בכתב אל מעסיק או בדרכים אחרות, וכן היו יכולים לעבוד בשבוע הקובע אילו הוצעה להם עבודה מתאימה ("זמינים לעבודה"), ובכללם מי שהובטחה להם עבודה בתוך 30 יום.¹¹

על-פי נתוני הלמ"ס, בשנים 2013-2015 חלה ירידה במספר הבלתי-מועסקים בישראל, מ-228,300 בשנת 2013 ל-201,900 בשנת 2015. בשנת 2015 שיעור הבלתי-מועסקים היה 5.3% מכוח העבודה; כ-52% מהבלתי-מועסקים היו גברים וכ-81% מהבלתי-מועסקים היו יהודים.¹²

הלמ"ס מפרסמת נתונים גם על מספר המשרות הפנויות במשק, כלומר משרות שאינן מאוישות או שעתידות להתפנות בקרוב, או משרות חדשות שנוצרות ומיועדות לאנשים מחוץ לארגון והמעסיק מחפש בעבורן עובדים באופן פעיל.¹³ להלן התפלגות המשרות הפנויות משנת 2013 עד 15 בספטמבר 2016 לפי ענפים:¹⁴

ענף	2013	2014	2015	עד 15 בספטמבר 2016
פעילות בנדל"ן; שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים	130,844	131,978	169,516	149,085
שירותי אירוח ואוכל	98,205	115,880	151,534	106,215
מסחר סיטוני וקמעוני, תיקון כלי רכב מנועיים ואופנועים	106,828	115,715	129,951	109,573
בינוי	85,481	80,486	114,722	101,503
תעשייה וחרושת; כרייה וחציבה	77,098	77,612	95,193	80,433
שירותי בריאות, רווחה וסעד	73,168	80,865	90,667	67,279
מידע ותקשורת	67,056	69,954	92,587	62,334
שירותי תחבורה, אחסנה, דואר ובלדרות	33,676	36,413	45,278	39,655
אומנויות, בידור, פנאי ושירותים אחרים	36,596	30,354	29,057	28,288

¹⁰ האגף להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח אדם, מצגת: עיקרי פעילות האגף להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח אדם – הכשרת מבוגרים, מרס 2016.

¹¹ הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל מס' 67 לשנת 2016, מבוא לפרק 12 – עבודה ושכר, עמ' 547.

¹² שם, תעסוקה ועבודה, לוח מס' 12.24, בלתי מועסקים לפי מין, צורת יישוב מגורים, מחוז מגורים, יבשת לידה ותקופת עלייה, כניסה אחרונה: 5 בנובמבר 2016.

¹³ הלמ"ס, סקר משרות פנויות ספטמבר 2016 – הגדרות והסברים, עודכן ב-6 בנובמבר 2016.

¹⁴ הלמ"ס, משרות פנויות על-פי סקר משרות פנויות (אומדן מנופח) לפי ענפי כלכלה, עודכן ב-6 בנובמבר 2016.

17,314	41,190	29,458	20,416	חינוך
16,524	19,080	17,915	19,396	שירותים פיננסיים ושירותי ביטוח
4,031	5,852	5,723	8,898	חשמל ומים
782,234	984,627	792,353	757,662	סך הכול

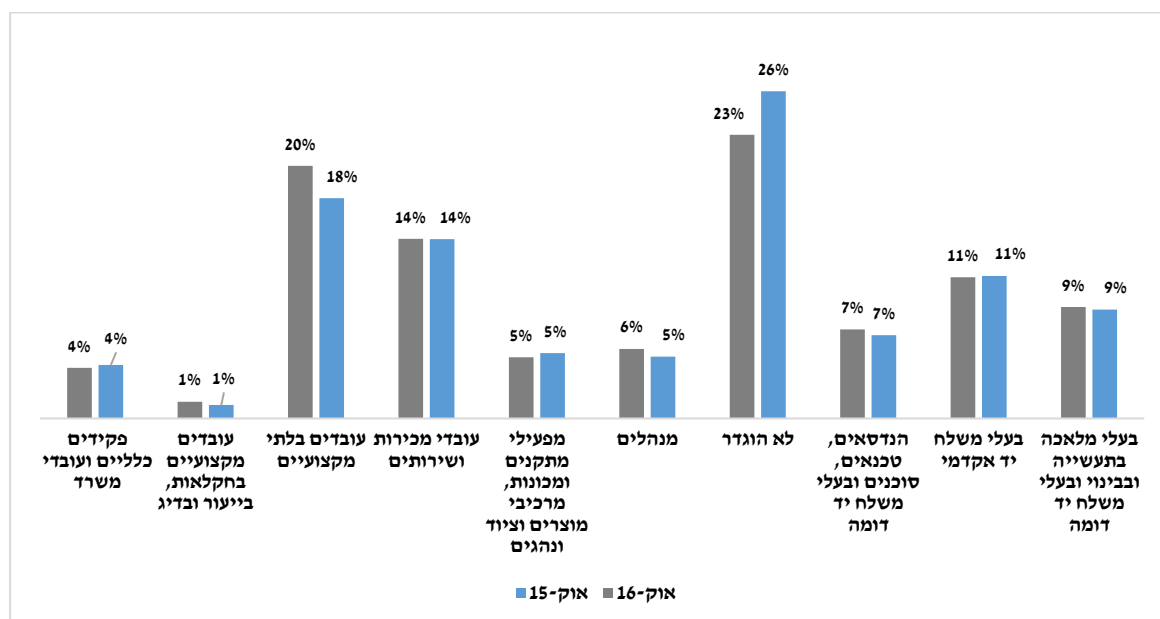
ממצאים:

- מספר המשרות הפנויות במשק עלה מ-757,662 בשנת 2013 ל-984,627 בשנת 2015.
- כ-57% מכלל המשרות הפנויות בשנת 2015 הם בענפים האלה: פעילות בנדל"ן; שירותים מקצועיים, מדעיים וטכניים (17%); שירותי אירוח ואוכל (15%); מסחר סיטוני וקמעוני; תיקון כלי רכב מנועיים ואופנועים (13%); ענף הבינוי (12%).
- בכל הענפים המפורטים בטבלה מספר המשרות הפנויות בשנת 2015 היה גדול משהיה בשנת 2013, חוץ מענף אומנויות, בידור, פנאי ושירותים אחרים ובענף חשמל ומים.

שירות התעסוקה, הפועל כאמור להשמת עובדים, מפרסם נתונים על מספר **דורשי העבודה**. דורש עבודה הוא "תושב ישראל שהיה לו במהלך החודש לפחות אחד מהבאים: התייצבות בלשכת שירות התעסוקה באזור מגוריו לפחות פעם אחת בחודש הדיווח (אצל פקיד או בביומטרי), אירוע מזכה ללא התייצבות (למשל: שביתה, אבל וכד'), או רצף התייצבות שנמשך מהחודש הקודם, וזאת בין שתבע קצבה ובין שלא תבע קצבה".¹⁵

מספר דורשי העבודה הממוצע בשנת 2015 היה 197,527, ומספר דורשי העבודה הממוצע בעשרת החודשים הראשונים של שנת 2016 היה 163,167.

על-פי נתוני שירות התעסוקה, **באוקטובר 2015** היו 192,469 דורשי העבודה, ואילו באוקטובר 2016 היה מספרם 149,813. להלן התפלגותם לפי ענפים:

¹⁵ שירות התעסוקה הישראלי, לשכת סמנכ"ל תכנון ומחקר, **דופק שוק העבודה – נספח מתודולוגי והגדרות**, כניסה אחרונה: 13 בנובמבר 2016.

התפלגות דורשי העבודה לפי ענפים באוקטובר 2015 כמעט זהה להתפלגותם באוקטובר 2016. בשני המועדים שיעור דורשי העבודה שלא סווגו לענף (לא הוגדר) היה 23%-26%. שיעור דורשי העבודה הגבוה ביותר הוא בקרב העובדים הבלתי-מקצועיים (18%-20%), והנמוך ביותר הוא בקרב עובדים מקצועיים בחקלאות, בייעור ובדיג (כ-1%).

לנוכח הנתונים על מספר המשרות הפנויות במשק לפי ענפים ומספר דורשי העבודה לפי ענפים, האתגר הניצב בפני מערכת ההכשרה המקצועית הוא לסייע לדורשי העבודה להשתלב בשוק העבודה, וכן לסייע בהתאמת כוח האדם לצורכי המשק.

3. האגף הבכיר להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח אדם במשרד העבודה והרווחה

אוכלוסיית היעד של האגף הבכיר להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח אדם במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים היא כדלקמן:

1. בני נוער שגילם 15-18 שבחרו בלימודים מקצועיים בבתי-ספר מקצועיים לנוער;
2. מבוגרים בני 18 ומעלה שהם חסרי מקצוע המעוניינים לרכוש הכשרה מקצועית ותעודת הסמכה או בעלי מקצוע המעוניינים להסב את מקצועם או להתקדם בתחום עיסוקם;
3. קבוצות אוכלוסייה ייעודיות, כגון חיילים וחיילים משוחררים, בני מיעוטים, חרדים, אנשים עם מוגבלות, הורים יחידים ועולים חדשים.

היחידה לתוכניות לימודים הפועלת באגף להכשרה מקצועית עוסקת בפיתוח, בשיפור ובעדכון של תוכניות לימוד במקצועות השונים. על-פי הכתוב באתר האינטרנט של היחידה, היא מעדכנת את התוכניות לפי צורכי שוק העבודה וההתפתחויות הטכנולוגיות במשק ומתאימה אותן לקבוצות אוכלוסייה עם צרכים ייחודיים.¹⁶

האגף נותן הכשרה מקצועית למבוגרים בשני מסלולים:

- א. הכשרות מתוקצבות**, בתכנון ובפיקוח של האגף להכשרה מקצועית, לפי לצורכי המשק. הכשרות אלו ניתנות הן במרכזי הכשרה יומית ממשלתיים והן על-ידי ספקים פרטיים שזכו במכרז, והן ניתנות במימון מלא של המדינה.¹⁷
- ב. הכשרות שאינן מתוקצבות** – ניתנות במוסדות פרטיים שבפיקוח האגף אשר עומדים בקריטריונים לקבלת הכרה ובתנאי הפיקוח. בקורסים שאינם מתוקצבים, דורשי עבודה וקבוצות אוכלוסייה ייעודיות יכולים לקבל מהמדינה סבסוד חלקי של הקורס באמצעות תוכנית שוברים. חשוב לציין כי אי-אפשר לקבל שובר לקורס במרכז הכשרה יומי ממשלתי או פרטי.

ללומדים בקורסי הכשרה, מתוקצבים ושאינם מתוקצבים, יש זכאות אישית לדמי אבטלה או להבטחת הכנסה מהמוסד לביטוח לאומי. לחניך הלומד בקורס במקצוע שאינו נדרש, כלומר במקצוע שאינו נכלל ברשימת המקצועות הנדרשים המתעדכנת מעת לעת ומצורפת כנספח להוראת מנכ"ל בנושא חלוקת שוברים,¹⁸ מנוכים 30% מדמי האבטלה המגיעים לו. חניך שלומד קורס במקצוע נדרש זכאי לדמי אבטלה מלאים, והוא יכול לקבל דמי קיום.¹⁹

¹⁶ משרד הכלכלה, היחידה לתוכניות לימודים, כניסה אחרונה: 13 בנובמבר 2016.

¹⁷ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

¹⁸ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, הוראת מנכ"ל מס' 1.6, תוכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבותם בעולם העבודה; נספח א', רשימת המקצועות הנדרשים, 13 בנובמבר 2016, כניסה אחרונה: 13 בנובמבר 2016.

¹⁹ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

בשנת 2016 היה התקציב המקורי נטו של האגף להכשרה מקצועית 873 מיליון ו-21,000 ש"ח. בהצעת התקציב לשנים 2017-2018 נכתב כי יש לפעול ליישום תוכנית לייעול ולהרחבה של מערכת ההכשרה המקצועית בישראל. לשם כך, במסגרת זו יפותחו מנגנוני הכשרה חדשים ויופעלו בשיתוף פעולה הדוק עם המעסיקים לשם התאמת תוכני הלימוד והיקף ההכשרות לצרכים בפועל, ובמקביל יורחבו במידה ניכרת תוכניות ההכשרה. **ואולם, הצעת התקציב לאגף להכשרה מקצועית לשנת 2017 היא 837 מיליון ו-478,000 ש"ח, ולשנת 2018 – 852 מיליון ו-653,000 ש"ח.**²⁰ כלומר, על-פי הצעת התקציב, התקציב המקורי שיועמד לרשות האגף בשנים 2017-2018 קטן מהתקציב המקורי לשנת 2016.

נוסף על כך, נקבעה מסגרת הרשאה להתחייב לאגף. בשנת 2016 סך ההרשאה להתחייב היה 282 מיליון ו-343,000 ש"ח, ועל-פי הצעת התקציב סך ההרשאה להתחייב יהיה 309 מיליון ש"ח בשנת 2017 ו-285 מיליון ש"ח בשנת 2018.

נדגיש כי מדובר בתקציב האגף להכשרה מקצועית בלבד, ואין בידנו מידע על מקורות התקציב האחרים לתחום ההכשרה המקצועית במשרד עצמו ובמשרדי ממשלה אחרים, אם יש כאלה. מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה אל האגף להכשרה מקצועית בשאלה מהו סכום התקציב הכולל שהמדינה מקצה להכשרה מקצועית, אך נענינו שאין לו מידע על כך.²¹

יש לציין כי על-פי נתוני ה-OECD לשנת 2014, שיעור ההוצאה הממשלתית על הכשרה מקצועית בישראל (training) היה 0.06% מהתמ"ג. ישראל דורגה בשנה זו במקום ה-17 מ-25 מדינות הארגון, ושיעור ההוצאה הממוצע בהן היה 0.15%. שיעור ההוצאה הגדול ביותר בשנה זו היה בדנמרק ובפינלנד – 0.52% מהתמ"ג.²²

4. מרכזי הכשרה

האגף להכשרה מקצועית מציע הכשרות מקצועיות לדורשי עבודה במרכזי הכשרה ממשלתיים ובמרכזי הכשרה פרטיים שהאגף מכיר בהם. כאמור, המדינה מתקצבת הכשרות אלו.

הלימודים במרכזים אלו מיועדים לדורשי עבודה שלא השתתפו בהכשרה מקצועית במימון המדינה בשלוש השנים שלפני כן. כאמור, הלומדים בהכשרה מתוקצבת אינם נדרשים לשאת בעלויות הקורס, למעט המשתתפים בהכשרה בתחום הקולינריה, שבה נדרשת השתתפות עצמית ונשיאה בעלות רכישת ציוד וביגוד.²³

כיום פועלים חמישה מרכזי הכשרה ממשלתיים בארץ – בחולון, בירושלים, באשקלון, בכרמיאל ובטמרה.²⁴ מרכזי ההכשרה הממשלתיים מופעלים על-ידי עובדי מדינה ומועסקים בהם גם מורים שאינם עובדי מדינה. בסוף דצמבר 2015 פורסם מכרז לאספקת שירותי תפעול והוראה להכשרה מקצועית במרכזי ההכשרה הממשלתיים. עד למועד סגירת מסמך זה לא נבחר זוכה במכרז.²⁵ נוסף על המרכזים

²⁰ משרד הכלכלה והסעיפים הצמודים לו, הצעת תקציב לשנות הכספים 2017-2018, אוקטובר 2016, עמ' כ"ב, סעיף 3644.

²¹ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

²² OECD, dataset: Labour market programmes: expenditure and participant – 2014, extracted: October 10th 2016.

²³ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

²⁴ האגף להכשרה מקצועית, [מרכזי הכשרה טכנולוגיים ממשלתיים](#), כניסה אחרונה: 7 בנובמבר 2016; משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

²⁵ שם.

משרד הכלכלה והתעשייה, ועדת המכרזים של האגף להכשרה מקצועית, [מכרז מס' 40/15 למתן שירותים להוראה והפעלת קורסים להכשרה מקצועית](#).

הממשלתיים פועלים כ-426 מוסדות פרטיים להכשרה מקצועית, בפריסה ארצית,²⁶ שקיבלו הכרה מהאגף להכשרה מקצועית ונתונים בפיקוחו מבחינה מינהלתית ומבחינה מקצועית.

בשנים 2013-2015 למדו במרכזי הכשרות יום ממשלתיים ובהכשרות יום אצל ספקים חיצוניים 10,719 איש.²⁷ להלן התפלגות כל הלומדים במרכזי ההכשרה הממשלתיים והלא-ממשלתיים בשנים 2013-2015 לפי מחוזות ומגדר:²⁸

שנה	מחוז	גברים	נשים	סך הכול
2013	תל-אביב	470	353	2,980
	חיפה	353	557	
	ירושלים	442	438	
	באר-שבע	239	128	
	סך הכול	1,504	1,476	
2014	תל-אביב	597	260	3,503
	חיפה	585	454	
	ירושלים	657	593	
	באר-שבע	192	165	
	סך הכול	2,031	1,472	
2015	תל-אביב	810	517	4,236
	חיפה	644	415	
	ירושלים	793	612	
	באר-שבע	221	224	
	סך הכול	2,468	1,768	

ממצאים:

- בשנים 2013-2015 עלה מספר הלומדים במרכזים להכשרות יום ב-42%, מ-2,980 ל-4,236.
- בשנת 2015 שיעור הלומדים במחוז תל-אביב היה 31%, ובשנת 2013 היה שיעורם 28%; שיעור הלומדים במחוז חיפה היה 25% בשנת 2015 ו-31% בשנת 2013; שיעור הלומדים במחוז ירושלים היה 33% בשנת 2015 ו-30% בשנת 2013; שיעור הלומדים במחוז באר-שבע היה 11% בשנת 2015 ו-12% בשנת 2013.
- בשנת 2013 שיעור הגברים בכלל הלומדים היה 50%, אולם בשנים 2014 ו-2015 היה שיעורם 58%; במחוזות מסוימים שיעור הגברים בקרב הלומדים הגיע ל-65% (מחוז באר-שבע בשנת 2013), ואף ל-70% (מחוז תל-אביב בשנת 2014).
- שיעור הלומדים הלא-יהודים בכלל הלומדים ירד מ-23% בשנת 2013 ל-16.5% בשנת 2015.

מספר הלומדים במרכזי הכשרות יום ממשלתיים ובמרכזים של ספקים חיצוניים בשנים 2013-2015, שהיה כאמור 10,719, צריך להיבחן אל מול נתוני שירות התעסוקה, שלפיהם בכל אחת מהשנים 2014 ו-2015 הוא הפנה כ-8,000 דורשי עבודה לקורסי הכשרה מקצועית במרכזי הכשרה אלו. בהנחה שמספרם בשנת

²⁶ האגף להכשרה מקצועית, מוסדות הכשרה מוכרים להכשרה מקצועית במימון עצמי, כניסה אחרונה: 7 בנובמבר 2016.

²⁷ שירות התעסוקה הישראלי, מכתב, 31 באוקטובר 2016.

²⁸ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

2013 היה דומה, הרי מספר הלומדים במרכזי ההכשרה האלה בשנים 2013-2015 הוא כמחצית ממספר דורשי העבודה ששירות התעסוקה הפנה באותה תקופה.

לא נמסר לנו מידע על מספר הלומדים במרכזי ההכשרה הלא-ממשלתיים בפילוחים שונים. אשר למרכזי ההכשרה הממשלתיים, על-פי שירות התעסוקה, בשנים 2013-2015 **למדו בהם 3,586 איש**: 1,357 בשנת 2013, 864 בשנת 2014 ו-1,365 בשנת 2015.²⁹

להלן התפלגותם של 3,586 הלומדים במרכזים ממשלתיים להכשרות יום בשנים 2013-2015 לפי ענפי לימוד:³⁰

ענף	מטפלות	חשמל ואלקטרוניקה	מתכת/מכונות	מינהל	אופנה וטקסטיל	מכונות	רכב	בניין וסביבה	עץ	סרטוט	שונות	מחשבים
2013	224	248	253	290	87	44	63	62	40	26	12	8
2014	214	185	161	17	61	49	62	50	36	29	0	0
2015	381	291	309	49	126	138	5	0	34	21	11	0
סך הכול	819	724	723	356	274	231	130	112	110	76	23	8

ממצאים:

- מספר הלומדים הגדול ביותר היה במקצועות מטפלות (23%), חשמל ואלקטרוניקה (20%) ומתכת/מכונות (20%).
 - בענף מטפלות חלה עלייה של 78% במספר הלומדים משנת 2014 עד שנת 2015. בשנת 2013 למדו 17% מהלומדים בענף מטפלות, בשנת 2014 – 25% מהלומדים ובשנת 2015 – 28% מהלומדים.
 - במקצוע חשמל ואלקטרוניקה חלה עלייה של 57% במספר הלומדים משנת 2014 עד שנת 2015, ושיעור הלומדים במקצוע זה בכל אחת מהשנים היה 19%-21%.
 - במקצוע מתכת ומכונות חלה עלייה של 92% במספר הלומדים משנת 2014 עד שנת 2015, ושיעור הלומדים במקצוע זה בכל אחת מהשנים הוא 19%-23%.
 - בשנים 2013-2015 חלה ירידה דרמטית במספר הלומדים במקצועות מינהל (ירידה של 83%) ורכב (ירידה של 92%).
- בשנים 2013-2015 התקיימו במרכזי ההכשרה הממשלתיים 230 קורסים. להלן התפלגותם לפי ענפי לימוד:³¹

ענף	מתכת/מכונות	מטפלות	חשמל ואלקטרוניקה	מינהל	אופנה וטקסטיל	רכב	מכונות	בניין וסביבה	עץ	סרטוט	שונות	מחשבים
2013	19	12	16	16	5	5	2	4	2	2	1	1
2014	12	14	12	1	4	6	3	4	2	2	0	0
2015	22	22	17	3	7	3	7	0	2	1	1	0
סך הכול	53	48	45	20	16	14	12	8	6	5	2	1

²⁹ שירות התעסוקה הישראלי, מכתב, 31 באוקטובר 2016; מספר הקורסים בכל שנה: 2013 – 85; 2014 – 60; 2015 – 85.

³⁰ שם.

³¹ שירות התעסוקה הישראלי, מכתב, 31 באוקטובר 2016.

מספר הקורסים הגדול ביותר בשנים אלו היה בענפים מתכות/מכונות (23%), מטפלות (21%), חשמל ואלקטרוניקה (20%), מינהל (כ-9%) ואופנה וטקסטיל (כ-7%). בשנת 2015 לא התקיימו קורסים בתחום בניין וסביבה ובתחום המחשבים.

אין לדעת אם היקף הקורסים ותמהיל המקצועות מעידים על הביקוש לקורסים במקצועות האלה.

5. תוכנית השוברים

האגף להכשרה מקצועית מפעיל את תוכנית השוברים. תוכנית זו מאפשרת לדורשי עבודה לקבל מימון חלקי להכשרה מקצועית שהאגף מכיר בה – להבדיל מהקורסים במרכזי ההכשרה, שהסבסוד שלהם מלא. הכללים בדבר השתתפות בתוכנית מפורטים בהוראת מנכ"ל משרד הכלכלה "תוכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבותם בעולם העבודה", שעודכן ב-2016, ובנוהלי שירות התעסוקה.³² **אי-אפשר לקבל שובר בעבור הכשרה מקצועית הניתנת במרכזי יום.**

דורשי עבודה הזכאים להשתתף בתוכנית צריכים להיות בין היתר חסרי עבודה שהתייצבו באופן סדיר במשך חודשיים לפחות; החסם העיקרי להשמתם בעבודה הוא הכשרה מקצועית; הוגדרו בני-השמה וזקוקים לשדרוג מקצועי; חסרי מקצוע או בעל מקצוע לא רלוונטי לשוק העבודה הנוכחי.³³

במסגרת מדיניות הממשלה לקידום התעסוקה בקרב קבוצות אוכלוסייה מסוימות הוחלט כי יש להקצות שוברים כדי ליישם מדיניות זו לקבוצות האלה: גברים חרדים ונשים חרדיות; נשים וגברים בני המיעוטים; יוצאי אתיופיה; אנשים עם מוגבלות;³⁴ הורים יחידים; אסירים משוחררים שהשתחררו בשלוש השנים האחרונות או שמתתפים בתוכנית שיקום של הרשות לשיקום האסיר; עולים חדשים שאינם יוצאי אתיופיה, עד חמש שנים מיום עלייתם; דורשי עבודה בני 55 ומעלה; צעירים וצעירות בסיכון שגילים 18-30; תושבים של אזורי עדיפות לאומית; משתתפי התוכנית "תנופה בתעסוקה" (תב"ת) או תוכנית תעסוקה של משרד הרווחה; חיילים משוחררים משירות סדיר עד חמש שנים לאחר שחרורם.

באוגוסט 2008 קיבלה הממשלה שורה של החלטות שנועדו להביא לשיפור מערך ההכשרה המקצועית. בין השאר הוחלט על הרחבת תוכנית השוברים על-ידי הגדלת התקציב שיוקצה לה: בשנת 2009 – לפחות 10% מתקציב ההכשרה המקצועית למבוגרים יוקצו לתוכנית, בשנים 2010-2012 – 15%, ומשנת 2013 ואילך – 20%.³⁵ נציין כי התקציב לקבוצות אוכלוסייה שונות (שיפורטו בהמשך) הוא תקציב צבוע.

הגורמים הרשאים להפנות דורשי עבודה להשתתף בתוכנית השוברים: שירות התעסוקה; מכרזי הכוון תעסוקתי ייעודיים למגזר החרדי, ליוצאי אתיופיה, למגזר הערבי ולנשים עם מוגבלות; מרכזים המופעלים על-ידי התוכנית "תנופה בתעסוקה" (תב"ת); מוקדי שטח של הסוכנות לעסקים קטנים ובינוניים; תוכניות של משרד הרווחה; ועדת סל לשיקום תעסוקתי לנפגעי נפש במשרד הבריאות; הקרן להכוונת חיילים משוחררים. האגף להכשרה מקצועית מקצה את השוברים לגופים הרשאים להפנות דורשי

³² האגף להכשרה מקצועית, הוראת מנכ"ל מס' 1.6, תוכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבות בעולם העבודה, 9 ביוני 2016; נוהל שירות התעסוקה, "הגדרות בסיסיות בהשמה", "שוברים להכשרה מקצועית להשמה בעבודה".

³³ נוהל שירות התעסוקה, "שוברים להכשרה מקצועית להשמה בעבודה".

³⁴ עם 20% נכות לפחות; חלה אצלו ירידה בשמיעה של 50 דציבלים או יותר; המטה לשילוב אנשים עם מוגבלות בשוק קבע כי הוא אדם עם מוגבלות לפי חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998.

³⁵ החלטת ממשלה מס' 399, שיפור מערך ההכשרה המקצועית, 24 באוגוסט 2010; החלטת ממשלה מס' 5196 (חכ/313), שיפור מערך ההכשרה המקצועית באמצעות שימוש בשוברי הכשרה מקצועית, 1 בנובמבר 2012. תקציבי ההכשרה המקצועית שמהם ייגזר השיעור האמור אינם כוללים את התקציב להכשרה מקצועית בענפי המתכת ובענפי התעשייה באמצעות גוף חוץ-ממשלתי, כפי שנקבע בסעיף 2 להחלטת ממשלה מס' 2210 מ-12 באוגוסט 2007, שעניינה שיפור מערך ההכשרה המקצועית ושילוב עובדים בענף התעשייה.

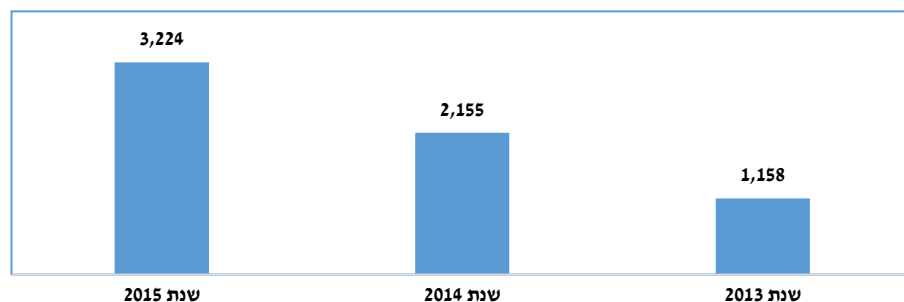
עבודה לתוכנית שוברים, לפי אוכלוסיות היעד, כדי להביא ליישום החלטות הממשלה לקידומן של קבוצות אלו בתחום התעסוקה, ובהתאם לכך הגוף המפנה מחלק את השוברים לדורשי העבודה.

המוסדות הרשאים להכשיר דורשי עבודה במסגרת תוכנית שוברים: מוסדות לימוד שהאגף להכשרה מקצועית מכיר בהם; מוסדות שהמועצה להשכלה גבוהה מכירה בהם; האגף לחינוך מבוגרים של משרד החינוך, לצורך גמול השתלמות; מוסדות ללימוד מקצועות התיירות; מוסדות ללימוד מקצועות הרפואה; מוסדות לימוד שמשרדי הממשלה האחרים מכירים בהם.

"קבוצת מ.ג.ע.ר",³⁶ חברה פרטית שזכתה במכרז לשם כך, ממונה על בדיקה טכנית בלבד של האופן שבו מולאו הבקשות להשתתפות בתוכנית.³⁷ חברה זו אינה בוחנת את טיב ההחלטה להפנות דורש עבודה להכשרה.

דורש עבודה שקיבל שובר משלם ישירות למוסד הלימודים העורך את ההכשרה, ומקבל מהמדינה החזר חלקי של 75%-85% ממחיר הקורס, ששיעורו נקבע לפי קבוצת האוכלוסייה שאליה הוא משתייך. ההחזר נחלק לשלושה חלקים: התשלום ראשון ניתן בתחילת הלימודים, התשלום השני ניתן לאחר תום מחצית הקורס והתשלום השלישי ניתן לאחר סיום הלימודים. חניך שסיים את הקורס והשתלב בעבודה בתחום שבו נעשתה ההכשרה, בתנאים המפורטים בנוהל, זכאי למענק השמה בסכום של 1,500-2,000 ש"ח. התשלום נעשה באמצעות "קבוצת מ.ג.ע.ר", ובלבד שהבוגר הגיש את הבקשה לא יאוחר מ-13 חודשים מסיום הקורס.³⁸

בשנים 2013-2015 חילק האגף להכשרה מקצועית 6,540 שוברים:³⁹

בשנת 2015 היה מספר השוברים כמעט פי-שלושה ממספרם בשנת 2013. 64% מהשוברים בשנים האלה חולקו לנשים ו-36% לגברים. בשנת 2013 שיעור הנשים שקיבלו שוברים היה 72%, אך בשנים 2014 ו-2015 השיעור ירד לכ-61%.⁴⁰

כאמור, האגף להכשרה מקצועית מקצה את השוברים לגופים הרשאים להפנות דורשי עבודה לתוכנית שוברים. בשנים 2013-2015 חילק שירות התעסוקה כ-52% מהשוברים (3,392), מרכזי הכוון לבני המיעוטים חילקו כ-24% מהשוברים, מרכז הכוון לחרדים חילקו כ-13% מהשוברים, כ-7% מהשוברים חולקו על-ידי מרכזים שתב"ת מפעילה והשאר – על-ידי גורמים אחרים.⁴¹

³⁶ האגף להכשרה מקצועית, הוראת מנכ"ל מס' 1.6, [תוכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבות בעולם העבודה](#), סעיף 5.1, 9 ביוני 2016.

³⁷ [קבוצת מ.ג.ע.ר](#), כניסה אחרונה: 31 באוקטובר 2016.

³⁸ האגף להכשרה מקצועית, הוראת מנכ"ל מס' 1.6, [תוכנית למתן שוברים להשתתפות בתשלום בקורסים להכשרה מקצועית לקראת השתלבות בעולם העבודה](#), סעיף 5.1, 9 ביוני 2016.

³⁹ מורן רייכמן, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 10 בנובמבר 2016.

⁴⁰ שם.

⁴¹ שם.

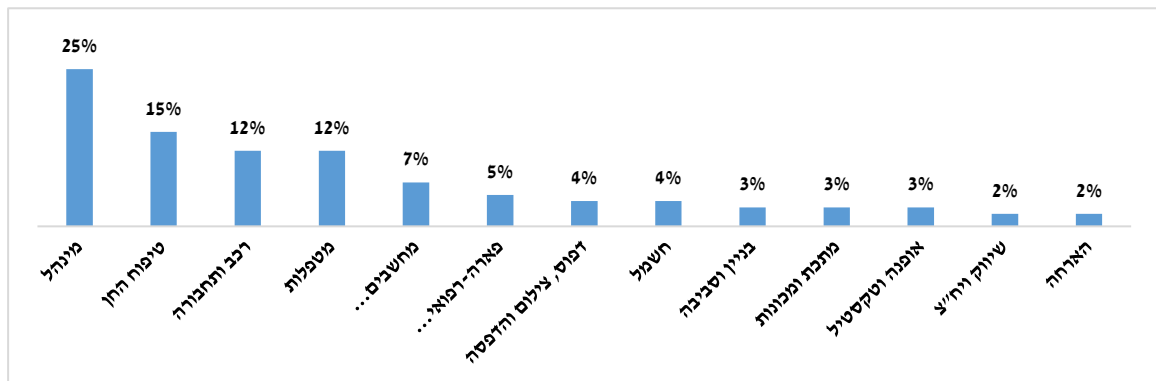

כאמור, האגף להכשרה מקצועית מקצה את השוברים לפי קבוצות היעד, כדי להביא ליישום החלטות הממשלה לקידומן בתחום התעסוקה, ובהתאם לכך הגוף המפנה מחלק את השוברים לדורשי העבודה. להלן התפלגות השוברים שהקצה האגף לפי קבוצות אוכלוסייה בשנים 2015-2013:⁴²

אנשים עם מוגבלות	תושבי יישובים בעדיפות לאומית	תושבי הדרום ועוטף עזה	נוער וצעירים בני 18-25	אתיופיה יוצאי	הורים יחידים	חרדיות	חרדים	ערביות	ערבים	מגזר כללי	
2.1%	1.8%		1.3%	0.3%	3.3%	5.8%	4.2%	30.7%	11.6%	39%	2013
	2%		1%	1%	6%	11%	8%	27%	20%	23%	2014
1%	1%	4%	2%	2%	9%	7%	10%	30%	20%	16%	2015
1%	1%	2%	1%	1%	7%	8%	8%	29%	19%	24%	סך הכול

שיעור השוברים הגדול ביותר בשנים 2015-2013 הוקצה לנשים ערביות (29%), ואחריהן – לדורשי עבודה מקרב המגזר הכללי (24%) ולגברים ערבים (19%). שיעור השוברים שהוקצה לגברים חרדים ולנשים חרדיות היה זהה – 8%. אפשר לראות כי ברוב קבוצות האוכלוסייה חל גידול בשיעור השוברים שהוקצה בשנים הללו, וגידול זה הוביל לירידה בשיעור השוברים שהוקצה למגזר הכללי מ-39% ל-16%.

להלן התפלגות השוברים שהקצה האגף להכשרה מקצועית בשנים 2015-2013 לפי ענפים:⁴³

כרבע מהשוברים ניתנו לקורסים בתחום המינהל.

להלן פירוט הקצאת השוברים בכל אחד מהמחוזות:⁴⁴

במחוז חיפה והצפון חולקו 2,746 שוברים, שהם כ-42% מהשוברים שחולקו בשנים 2015-2013:

- כ-67% מהשוברים חולקו לנשים וכ-23% לגברים.
- 67% מהשוברים במחוז הוקצו לבני מיעוטים – 43% לנשים ערביות ו-24% לגברים ערבים; 18% הוקצו לדורשי עבודה מהמגזר הכללי, 8% להורים יחידים ו-3% לחרדים וחרדיות.
- חמשת הענפים שבהם חולק מספר השוברים הגדול ביותר במחוז: מינהל – 22%; טיפוח החן – 21%; מטפלות – 14% ורכב ותחבורה – 12%; חשמל ואלקטרוניקה – 6%.

⁴² ש.ם.

⁴³ מסתכם ב-97%.

⁴⁴ מורן רייכמן, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 10 בנובמבר 2016.

- 39% מהשוברים שחולקו לגברים ערבים היו בענף רכב ותחבורה, 15% – בחשמל ואלקטרוניקה, 13% – בענף הבניין ו-10% – בתחום מתכת ומכונות.
- 30% מהשוברים שחולקו לנשים ערביות היו בענף טיפוח חן, 28% – בענף מטפלות, 25% – במינהל ו-6% – באופנה וטקסטיל.
- 34% מהשוברים שהוקצו לדורשי עבודה מהמגזר הכללי היו בענף המינהל ו-22% – בענף טיפוח החן.

במחוז ירושלים חולקו 1,351 שוברים, שהם כ-21% מהשוברים שחולקו בישראל בשנים 2013-2015:

- כ-62% מהשוברים חולקו לנשים וכ-37% לגברים.
- חמשת הענפים שבהם חולק מספר השוברים הגדול ביותר במחוז: מינהל – 28%; מחשבים ואלקטרוניקה וטכנולוגיה – 14%; טיפוח החן – 13%; מטפלות – 10%; תחבורה ורכב – 7%; פארה-רפואי וטיפולי פנאי – 7%.
- 44% מהשוברים חולקו למגזר החרדי (22% לנשים ו-22% לגברים), 28% מהשוברים חולקו לבני המיעוטים (20% לנשים ו-8% לגברים) ו-20% – לדורשי עבודה מהמגזר הכללי.
- 29% מהשוברים לחרדיות היו בענף המינהל, 15% – בענף מחשבים וטכנולוגיה ו-14% – בתחום הדפוס וההפקה.
- 25% מהשוברים לחרדים היו בענף מחשבים וטכנולוגיה, 24% – במינהל ו-13% – בשיווק ויחסי ציבור.
- 44% מהשוברים לנשים ערביות היו בענף מטפלות, 30% – במינהל ו-18% – בטיפוח החן.
- 38% מהשוברים לגברים ערבים היו בענף תחבורה ו-26% – בענף המנהל.
- 28% מהשוברים לדורשי עבודה מהמגזר הכללי היו בענף מינהל, ו-21% – בענף טיפוח החן.

במחוז באר-שבע והדרום חולקו 1,327 שוברים, שהם כ-20% מהשוברים שחולקו בישראל בשנים 2013-2015:

- 57% מהשוברים חולקו לנשים ו-42% לגברים.
- 33% מהשוברים הוקצו לגברים ערבים, 26% הוקצו לנשים ערביות ו-25% – לדורשי עבודה רגילים.
- חמשת הענפים שהוקצה בהם המספר הגדול של שוברים במחוז: מינהל – 26%, תחבורה – 24%, מטפלות – 15% ומתכת ומכונות – 7%.
- 64% מהשוברים שהוקצו לגברים ערבים היו בענף רכב ותחבורה ו-23% – בענף מתכת ומכונות.
- 37% מהשוברים שהוקצו לנשים ערביות היו בענף מטפלות, 34% – במינהל ו-20% – בטיפוח החן.
- 37% מהשוברים שהוקצו לדורשי עבודה מהמגזר הכללי היו בתחום המינהל, 15% – בענף מטפלות ו-10% – בטיפוח החן.

במחוז תל-אביב והמרכז חולקו 1,117 שוברים, שהם כ-17% מהשוברים שחולקו בישראל בשנים 2013-2015:

- 63% מהשוברים במחוז חולקו לנשים ו-37% לגברים.
- 42% מהשוברים הוקצו לדורשי עבודה מהמגזר הכללי, 30% הוקצו לנשים ערביות, 16% – לחרדים, 15% – לחרדיות, 10% – לנשים ערביות ו-9% – להורים יחידים.
- חמשת הענפים שהוקצה בהם המספר הגדול של שוברים: מינהל – 28%, מחשבים וטכנולוגיה – 15% – טיפוח החן – 10%, אופנה – 6% ומטפלות – 6%.
- 42% מהשוברים לערביות היו בענף מטפלות, ו-30% – במינהל.

מנתונים אלו אי-אפשר ללמוד אם התפלגות השוברים לפי קבוצות אוכלוסייה משקפת את הביקוש בקבוצות אלו ובמחוזות, וכן את הסיבות להתפלגות הקצאת השוברים לפי ענפים בכל אחת מקבוצות האוכלוסייה ובכל אחד מהמחוזות. לדברי מר חגי לוי, סמנכ"ל מחקר בשירות התעסוקה, הביקוש הגבוה לשוברים הוא דווקא בקרב דורשי העבודה שמשתייכים למגזר הכללי.⁴⁵

גמישותה של תוכנית השוברים מאפשרת לדורש העבודה לבחור הכשרה כראות עיניו, אך מכיוון שהוא נדרש לעשות זאת באופן עצמאי, ייתכן שיהיו דורשי עבודה שמחוסר ידע או פנאי או בשל קשיים אחרים יתקשו בבחירת הכשרה מתאימה ואף במילוי הבקשה. נוסף על כך, כאמור, המימון הניתן בתוכנית זו הוא חלקי, והמשתתף נדרש לממן את ההכשרה מכספו ורק לאחר מכן הוא מקבל החזר של 75%-85%. אפשר להניח שדורשי עבודה מעוטי יכולת והכנסה יתקשו מאוד לממן את חלקם בהכשרה.

7. מידת השתלבותם של בוגרי הכשרות יום במקצועות הנלמדים

מרכז המחקר והמידע של הכנסת ביקש מהאגף להכשרה מקצועית נתונים על שיעור בוגרי ההכשרות המקצועיות בתוכניות השונות אשר השתלבו במקצוע שלמדו. האגף השיב כי בימים אלו נעשה סקר מעקב אחר בוגרי הכשרה בשנים 2014-2015.⁴⁶ גם בשירות התעסוקה לא נעשה מעקב אחר השתלבותם של בוגרי ההכשרות המקצועיות בשוק העבודה, הן בקרב מי שהשתלבו במקצוע שלמדו והן בקרב מי שהשתלבו במקצוע אחר.⁴⁷ לדברי שירות התעסוקה, אין באפשרותו למסור מידע ונתונים על בוגרי הכשרות מקצועיות שהשתלבו בעבודה הקשורה לתחום ההכשרה שלהם ועל מי שחזרו לשירות התעסוקה לאחר ההכשרה.

בהקשר זה נזכיר כי על-פי הנוהל, האגף להכשרה מקצועית נותן מענק השמה לדורשי העבודה שהשתלבו בתעסוקה בתחום המקצועי שבו נעשתה ההכשרה, ולכן לא ברור מדוע אין לו נתונים על מספר בוגרי ההכשרה המקצועית שהשתלבו בעבודה. בהיעדר נתונים כאמור, נשאלת השאלה כיצד אפשר להעריך את יעילות מערך ההכשרה המקצועית הקיים ואת תמהיל הקורסים המוצעים. כמו כן לא ברור עד כמה הבוגרים ערים לזכאותם למענק, שכן עליהם להגיש בקשה כדי לקבלו. נוסף על כך, חברי הוועדה לבחינת מדיניות התעסוקה של ישראל משנת 2010, בראשות המשנה לנגיד בנק ישראל דאז,⁴⁸ המליצו כי בנוגע להכשרת דורשי עבודה מבוגרים יש לקבוע חובת השמה בתוכניות להכשרה מקצועית ולחזק את הקשר בין ההכשרה המקצועית להשמה בשירות התעסוקה, בין היתר על-ידי הרחבת השימוש בשוברים.

הסקר האחרון שעסק במצבם התעסוקתי של בוגרי הכשרה מקצועית במרכזי הכשרת יום נעשה במינהל מחקר וכלכלה בשנת 2013, על בסיס נתוני בוגרי הכשרות יום בשנת 2011. נציין כי מדובר בסקר טלפוני, שנעשה בקרב כ-1,450 בוגרים מתוך כ-4,400, כשנתיים בממוצע לאחר סיום הקורס.⁴⁹ בסקר עלה כי תחומי הלימוד הבולטים בקרב בוגרי ההכשרה המקצועית בשנת 2011 היו חשמל ואלקטרוניקה – 20.8%; הארחה – 16.3%; מחשבים – 13.9%; בניין וסביבה – 12.5%; מתכת ומכונות – 10%; מינהל – 8.3%; היתר – בתחומים מטפלות, רכב, אופנה וטקסטיל ועוד.⁵⁰

⁴⁵ חגי לוי, סמנכ"ל מחקר בשירות התעסוקה הישראלי, שיחת טלפון, 10 באוקטובר 2016.

⁴⁶ משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מכתב, 6 בנובמבר 2016.

⁴⁷ חגי לוי, סמנכ"ל מחקר ותכנון בשירות התעסוקה הישראלי, שיחת טלפון, 10 באוקטובר 2016.

⁴⁸ משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, הוועדה לבחינת מדיניות תעסוקה – דוח סופי, 3 ביוני 2010.

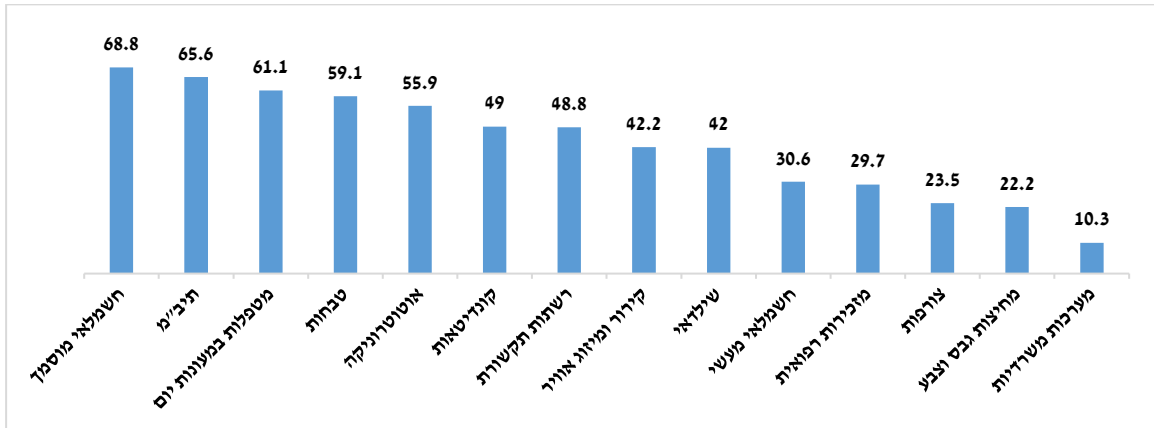
⁴⁹ אלון פורת, מינהל מחקר וכלכלה במשרד הכלכלה, מצב התעסוקתי של בוגרי הכשרה מקצועית במסלולי יום כשנתיים מסיום הקורס (בוגרי 2011).

⁵⁰ שם.

כ-76% מכלל בוגרי ההכשרות המקצועיות היומיות אמרו שהמקצוע שלמדו מבוקש בשוק העבודה, כ-57% מהם השיבו שהקורס סייע להם במציאת עבודה ו-70% השיבו שהחומר הנלמד בקורס תואם את דרישות השוק.

להלן נתוני הסקר על שיעור הבוגרים שהשתלבו בעבודה במקצוע שבו הוכשרו לפי קורס (באחוזים):⁵¹

בלוח עולה כי המקצועות שבהם שיעור בוגרי הקורס שהשתלבו בעבודה במקצוע שבו הוכשרו היה הגדול ביותר הם חשמלאי מוסמך, תכנון וייצור באמצעות מחשב (תיבי"מ), מטפלות במעונות יום, טבחיות ואוטוטרניקה. לעומת זאת, רק 10% מבוגרי הקורס במערכות משרדיות השתלבו בעבודה בתחום הנלמד.

כ-88% מהבוגרים שהשתלבו בעבודה במקצוע הנלמד טענו שהמקצוע שלמדו מבוקש בשוק העבודה. 80% מהבוגרים שהשתלבו בעבודה במקצוע הנלמד טענו כי הקורס סייע להם במציאת עבודה; כ-74% טענו כי החומר הנלמד התאים לדרישות השוק.

אשר לבוגרים שהשתלבו בעבודה בתחום הנלמד אך עזבו אותה, הסיבות לעזיבה היו כדלקמן: לא מצא עבודה – 34.4%; לא רכש מספיק ניסיון – 24%; שכר נמוך ותנאי תעסוקה – 23%. נציין כי 2.7% טענו שההכשרה לא התאימה לדרישות השוק.

נציין כי בדוח שפרסם ה-OECD בשנת 2014 ציין הארגון כי לפי נתוני סקר שפרסם מינהל מחקר וכלכלה במשרד הכלכלה בשנת 2012, על בסיס נתוני בוגרי תוכנית השוברים בשנת 2010, 74% מהמשתתפים בתוכנית הועסקו חמישה חודשים לאחר סיום הקורס, ו-47% מהם עבדו במקצוע שבו הוכשרו. שאר הבוגרים לא הועסקו. עם זאת, ה-OECD ציין בדוח כי יש להתייחס לנתונים בזהירות, משום שמדובר בסקר מעקב שנערך בקרב קבוצה לא מייצגת של משתתפי הקורס.⁵²

הוועדה לבחינת מדיניות התעסוקה של ישראל משנת 2010⁵³ הצביעה על כמה ליקויים במתן הכשרה מקצועית מסובסדת לדורשי עבודה מבוגרים, ובהם היעדר מיון ואי-התאמה של הקורס לצורכי השוק, ולמאפייני דורש העבודה. חברי הוועדה המליצו להקים ועדת היגוי ציבורית לאגף להכשרה מקצועית,

⁵¹ שם.

⁵² OECD Reviews of Vocational Education and Training, "A Skills beyond School Review of Israel", 2014.

⁵³ משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה, הוועדה לבחינת מדיניות תעסוקה – דוח סופי, 3 ביוני 2010.

בהשתתפות נציגי המעסיקים, משרד החינוך, האוצר וצה"ל, כדי שתבחן את אופן יישום המלצות הוועדה,⁵⁴ וקראו לחיזוק הזיקה של קורסי ההכשרה למעסיקים פוטנציאליים על-ידי שילובם של המעסיקים וגופי השמה בתהליכי המיון לקורסים ובהגדרת התכנים הנלמדים.⁵⁵

בהקשר זה נציין כי לפני יותר משנה ביקשה התאחדות התעשיינים מהממשלה שתקציב ההכשרות המקצועיות בענפי התעשייה יועבר לידיה, לשם איתור, מיון וביצוע של הכשרות מקצועיות והשמות במקצועות הנלמדים. על-פי הטיוטה, ההכשרות יינתנו בקורסים או בהכשרה פנים-מפעלית. על-פי ההסכם יוקם פורום של שלושה בהשתתפות נציגי משרד האוצר, משרד הכלכלה והתאחדות התעשיינים, והחלטותיו יתקבלו ברוב קולות, אולם רשימת המקצועות תגובש בהסכמה משותפת של פורום השלושה. על-פי הטיוטה יוקצה לתוכנית תקציב של 15 מיליון ש"ח.⁵⁶ עד תחילת נובמבר 2016 ההסכם טרם נחתם, בשל מחלוקת בין משרד הכלכלה להתאחדות התעשיינים.⁵⁷

חשיבותה של ההכשרה המקצועית לשילוב דורשי העבודה בשוק העבודה, וכן להתאמת כוח האדם לצורכי המשק, ידועה לגורמים הנוגעים בדבר, אולם מהנתונים הקיימים אי-אפשר ללמוד על יעילותו של מערך זה ועל התאמת תמהיל הקורסים המוצעים לצרכים במשק או על התרומה של הקורסים הנלמדים להשתלבותם של דורשי העבודה בשוק העבודה לאורך זמן ובשכר הוגן. כמו כן, יש מקום לדון בשאלה מהו סכום ההוצאה הממשלתית הכוללת על תחום הכשרה המקצועית בישראל, ובתוך כך התקציב של האגף להכשרה מקצועית לתוכניות להכשרת דורשי עבודה, ועל מידת ההתאמה של התקציב לצרכים הקיימים.

⁵⁴ שם, עמ' 62.

⁵⁵ שם.

⁵⁶ טיוטה הסכם בין ממשלת ישראל לבין התאחדות התעשיינים, 15 ביוני 2016.

⁵⁷ דורון קמפלה, ראש אגף מידע והכשרות בהתאחדות התעשיינים, שיחת טלפון, 20 בספטמבר 2016; דוא"ל, 6 בנובמבר 2016.

